

TED ANKARA KOLEJİ VAKFI ÖZEL LİSESİ

A1 TÜRK DİLİ VE YAZINI DERSİ
UZUN TEZİ

SIRADANLIK ÜZERİNE

Danışman Öğretmen: Emine GÜLTEKİN
Öğrencinin Adı ve Soyadı Ekin Deniz DERE
Numarası: D1129113
Sözcük Sayısı:

Araştırma Sorusu: Melih Cevdet Anday'ın şiirlerinde "sıradanlık" teması nasıl işlenmiştir?

ÖZ (ABSTRACT)

Uluslararası Bakalorya Diploma Programı, A1 Türk Edebiyatı dersi kapsamında hazırlanan bu tezde, Melih Cevdet Anday'ın "Tüm Şiirleri" kitabından seçilen sekiz şiir çerçevesinde şairin şiirlerindeki sıradanlık kavramını işleyişi incelenmiştir. Tema olarak sıradanlık kavramının seçilmesinin nedeni Garip akımıyla ortaya çıkan şiirde serbestleşme yönünde Birinci Yeni Akımı şairlerinin en çok kullandıkları temanın sıradanlık olmasıdır. Melih Cevdet'in seçilmesinin nedeni ise şairin uzun süre yaşaması ve hem Birinci yeni hem de İkinci Yeni akımlarında etkinlik göstermesinden dolayı bana geniş bir dönemi ele alma imkânı tanınmasıdır. Tezin on farklı bölümünde, girişten başlayarak sekiz farklı şiir sırasıyla alt başlıklar şeklinde incelenmiştir. Bu şiirlerin incelenmesiyle Melih Cevdet'in hem şiirin konusunda hem de şiirin dil-anlatım özelliklerinde tamamen özgürleşme yöneliminde olduğu ve sıradanlık kavramını birey için olumlu bir şekilde yansıtarak sıradanlığın incelenmeye, üzerinde konuşulmaya değer olduğunu vurguladığı görülmüştür.

Sözcük sayısı: 128

İÇİNDEKİLER

1. GİRİŞ.....	4-5
2. ISLIK ÇALMAK.....	5-6
3. ALATURKA.....	6-7
4. AKINCI RUHLAR.....	7
5. KUNDURA BOYACISINA KİRAZ AĞACINA ÇİNGENE KIZINA DAİR.....	8-9
6. YENİ YOL.....	9-10
7. BİZDEN SONRA.....	10
8. HER GECE BÖYLE DEĞİLİM.....	
9. GÜN BATARKEN.....	
10.SONUÇ.....	10-11

Araştırma Sorusu: Melih Cevdet Anday'ın şiirlerinde “sıradanlık” teması nasıl işlenmiştir?

1. GİRİŞ

Türk şiir geleneğinin köklerinin oldukça sağlam olmasıyla beraber Türk romanı ve tiyatrosu ile karşılaştırıldığında oldukça eski dönemlere dayandığı görülür. Türk şiir tarihinde İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatı dönemine yolculuk edildiğinde sav, sagu, koşuk ve destan olmak üzere dört farklı tür görülecektir. Bu türlerin hepsinin konu aldığı olgular belirlidir ve bu konuların dışına çıkmazlar. İslam Kültürü Etkisindeki Türk Edebiyatı döneminde Türk töreleri ve İslam inancının işlendiği eserler görülmektedir. Dönemin âşık edebiyatı ise doğal güzellikler, aşk ve yiğitlik konularını işlemiştir. 13. yüzyılda Medrese kültürüyle yetişen aydınlar Arap ve Fars edebiyatlarından etkilenerek Divan Edebiyatı geleneğini oluşturmuşlardır ve bu gelenek 18. yüzyılın sonuna kadar devam etmiştir. Dönemine damgasını vuran Divan şiirine bakıldığında oldukça katı kurallara bağlı olduğu ve yalnızca belirli birkaç konudan bahsettiği görülecektir. Oldukça katı Divan döneminin ardından 1839'da başlayan Tanzimat Edebiyatı ile şiirin serbestleştirilmesi adına ilk adım atılmıştır. Tanzimatçılar biçimsel olarak Divan geleneğinden kopamamış olmalarına rağmen içerikte yeni bir çizgi oturtmuşlardır. 1896'da başlayan Servet-i Fünun anlayışı ile sanat için sanat tekrar ön plana çıkmış ve şiir oldukça ağır ve süslü bir dille kısıtlandırılmıştır. Ardından gelen Fecr-i Ati dönemi hedeflediği ve amaçladığı olguların hiçbirini gerçekleştirememiş, bu dönemde öne çıkan ve etkili olabilen tek şair Ahmet Haşim'dir, o da benimsediği simbolizm anlayışının etkisinde olan bir bakış açısıyla kendi iç sorunlarına yönelmiş ve akşam saatleri, çirkinlik, yalnızlık benzeri kısıtlı konuları işlemiştir. Bu dönemi Milli Edebiyat dönemi takip etmiştir ve bu dönemde yerli yaşam, ulusal tarih konu edilmiş oldukça basit bir dil kullanılmıştır. 1800lerin sonlarında şiirde hece ölçüsünün kullanılması gerektiğini savunan Beş Hececiler ortaya çıkmışlar, bu dönemde Anadolu, Anadolu insanı ve Anadolu güzellikleri anlatmış ve de şiirden daha çok düzyazı dalında eserler vermişlerdir. Cumhuriyet Dönemine geçildiğinde "Yedi Meşaleciler" olaylara ve insanlara daha gerçekçi yaklaşıma çalışmışlardır. Ancak bu topluluk büyük bir etki yaratmaktan ziyade doğaya yönelme amacından hareketle vatan ve doğa güzelliklerini konu edinmişler ve bunları "basmakalıp" bir şekilde yansıtmışlardır.

Görüldüğü gibi İslamiyet Öncesi Türk Edebiyatından Cumhuriyet Dönemi Türk Edebiyatı'na kadar içerikte tamamen serbestleşme ve şiirdeki tüm kısıtlamaları yok etme amacı taşıyan akımlar görülmemektedir. Tüm bu anlatılanlardan yola çıkarak söylenebilir ki, Yedi Meşalecilerden sonra 1936'da Orhan Veli Kanık, Oktay Rifat Horozcu ve Melih Cevdet

Anday ile ortaya çıkan Garip akımına kadar şiir hep belirli kalıplarda yazılmış ve şiirde özgürlük hep kısıtlanmıştır. Şiirin özgürleştirilmesi konusunda atılan en etkili adım kuşkusuz ki Garip akımının ortaya çıkışıdır. Garip Akımı öncüleri şiiri kısıtlayan uyak, ölçü gibi tüm kuralları reddetmekle beraber içerikte de bir serbestleşmeye gitmişlerdir. Mevcut şiir geleneğine tepki olarak sıradan insanlardan ve sıradan yaşamdan bahsetmişlerdir, ünlü şairlerin ünlü şiirlerine tepki olarak "sıradanlık" temasını işledikleri şiirler yazmışlardır. Bu serbestleşme ve sıradanlaşma hareketi tartışılmaya ve araştırılmaya değerdir, çünkü yüzyıllardır, yavaş yavaş bozularak da olsa, süregelen geleneği reddetmiş ve şiire yepyeni bir anlayış getirmiş, kendisinden sonra gelecek İkinci Yeni akımına da zemin hazırlamıştır. Orhan Veli'nin ölümünün ardından Garip şiirinin Mehmet Doğan'ın ifadesiyle "çoşkusuz, cansız, renksiz, bütün gücü üç beş dizeye sıkıştırılmış bir espride olan şiirlerin gitgide birbirine benzemesi ve şair kişiliklerinin neredeyse silinmesi"¹ Garip şiiri döneminin kapanmasına ve bir süre sonra İkinci Yeni, soyut şiir anlayışının kendini göstermesine neden olacaktır. Garip şiiri içinde de kendi kişiliğini hissettirmiş olan Melih Cevdet kendini İkinci Yeni akımında var etmeye devam etmişler. Şiirin iki büyük devriminin birinci elden incelenmesi yönünden Melih Cevdet'in şiirlerini incelemek önemlidir.

Türk şiirinin serbestleşmesi, kurallardan arındırılması ve kendinden sonraki akımların yolunu açması süreci içerisinde birinci yenici şairlerin ve dolayısıyla Melih Cevdet Anday'ın en çok işledikleri konulardan biri "sıradanlık" olmuştur. Garip akımı öncülerini sıradan insanları ve sıradan hayatları anlatmaları veyahut kendilerine bir alt mesaj verme zorunluluğu yaratmadan sıradan olgulardan bahsetmeleri bize en sıradan durumlardan yola çıkılarak bile şiir yazılabileceğini, en sıradan insanın bile şiire konu olmaya değer olduğunu göstermiştir. Bu tez Türk şiirinin serbestleşme sürecinde sıradanlık temasının işlenişini Melih Cevdet'in şiirlerini odak alarak, dönem ve bağlı olunan akım gözetmeksizin incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaçla, bu tezde sıradanlık temasını en etkili şekilde işleyen; *Yeni Yol*, *Kundura Boyacısına Kiraz Ağacına Çingene Kızına Dair*, *Akıncı Ruhlar*, *Alaturka*, *Islık Çalmak ve Bizden Sonra* adlı şiirler incelenmiştir.

2. ISLIK ÇALMAK

Bireyin varoluşunda yaşadığı çevrenin önemi büyüktür, buna bağlı olarak kendini var etme yöntemleri de farklıdır. Garip akımı öncülerinin kendilerinden önce anlatılmaya değer görülmeyen olgu, canlı ve kişileri şiirlerine konu edinmelerinin nedenlerinden biri de bu

¹ Mehmet H. Doğan; İkinci Yeni Şiir;2. Baskı, İstanbul, İkaros Yayınları, Mayıs 2008;sayfa 18.

farklılık olsa gerektir. Çünkü her kişi ve de canlı incelenmeye ve hakkında konuşulmaya değerdir. Melih Cevdet, bireyin yaşantısında içinde bulunduğu çevrenin önemine ve fakir-zengin çatışmasına değindiği “Islık Çalmak” adlı şiirine “*Balıklar için deniz lazım/ sevişmek için işsiz olmak*”² diyerek giriş yapmıştır. Balıkların yaşamlarını sürdürebilmeleri için deniz şarttır ve yukarıda verilen dizede içinde yaşadıkları uzamdan bağımsız olarak yansıtılmamıştır balıklar. İçinde yaşanılan uzamdan bağımsız var olmama her canlının en alelade özelliklerindedir. Şair, şiire bu sıradanlığı vurgulayarak başlamış ve yine her canlının en olağan eylemlerinden olan sevişmek eylemiyle devam etmiştir. Melih Cevdet, bu eylemin gerçekleşmesi yolunda bazı şartlar sunmuştur okuyucuya. Sevişmek için vakit gereklidir, demiştir. Şaire göre sevişmek için bireyin düşüncelerinin belirli bir basitlik düzeyinde olması, vakit sıkıntısından ve acele etme gerekliliğinden uzak olması lazımdır ki M. Cevdet, bu şartları işsizliğin sağladığını düşünmektedir. Şiirin devamında geceleri ağrısız uyuyabilmek için yorulmamak, yorulmamak içinse zengin olmak şartı sunulmuştur okuyucuya. Tüm bunların karşısında, şiirin son iki dizesinde belirtilen ıslık çalma eylemi için herhangi bir gerekliliğin söz konusu olmadığını belirtmiştir şair. Bununla beraber şiirin tamamından çıkarılması gereken “her insan sıradandır” mesajı ışığında şu soru sorulmalıdır: ıslık çalan insan en fazla ne kadar sıradan olabilir ki? Bununla beraber işsiz olmayanların, zenginlerin, siyasi kişilerin vb. de seviştikleri, fakir olmasına rağmen yorulmamış işsizlerin, yaşlıların ya da çocukların da yatarken tabanlarının sızlamadığı, zenginlerin, işsizlerin ve çoğu sıradan insanın da ıslık çaldığı belirtilmelidir. Tüm bunlardan yola çıkarak insan davranışlarının temelinde bir olağanlık söz konusu olduğu ve bu davranışları olağan olmaktan çıkaran olgunun her bireyin içinde yaşadığı çevre ve bu çevreye bağlı gelişen uyarıcıları yorumlama becerisinden ibaret olduğunu söylenmelidir.

“Islık Çalmak” adlı şiir şiirsel anlatım bakımından incelendiğinde, dizelerde bir cümle bütünlüğü bulunmadığını görülür. Bu durum, şairin sıradan konuşma dilini yakalama amacıyla bağdaştırılabilir. Aynı zamanda şiirde şairaneliğe ihtiyaç duyulmadığı da rahatlıkla görülmektedir. Oldukça kısa bir şiir olmasıyla beraber uyak ve imge gibi unsurlar kullanılmamıştır ve şiire tamamen açık bir anlatım hâkimdir. Kısaca belirtmek gerekirse şairin sıradan bir ritim yarattığı söylenecektir.

3. ALATURKA

“Alaturka” adlı şiirde selvi boylu, kıvrıkcık saçlı, nokta klasikleşmiş divan güzeli yaratmak yerine sıradan bir fakir güzeli yaratılmış, bu güzelin fiziksel özelliklerine değinmeye gerek

² Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 14.

görülmemiş, onu ilahlaştırmak yerine onun sıradanlığını göz önüne çıkarılmıştır. Bu şiirde, şiir kişinin derdi o her zaman var olmuş ve var olacak tekdüzeleşmiş derttir: Hasret : “*Fakir güzelinden söyle/Hasret ateşinden çal.*”³ Garip akımı öncülerinin şiiri tamamen özgürleştirme amacıyla olduklarını daha önce de belirtmiştik. Bu şiirde, bahsedilen özgürleştirmenin farklı bir boyutuna değinilmektedir. Şiirin ikinci dörtlüğünde yeni konular bulmak için çok çaba sarf etmeye gerek olmadığından, hep bilinen şarkıların da “kullanışlı” olduğundan, sıradan konulardan bahsetmenin herhangi bir şekilde şiirin değerini düşürmeyeceğinden bahsedilmektedir. Şiir kişinin amacı da bu yönden karmaşık olmaktan oldukça uzak ve oldukça sıradandır , “*Çık benim şair tabiatım, çık orta yere /Çal, söyle benim derdimi sevdalı sesinle.*” diyerek gönlü şiir kişinininki gibi biçare ve yaralı olanların da okuyup kendilerini bulacağı bir yaratımda bulunmasını istemektedir şair kendi içindeki şair doğasından. Şair, kendi derdini anlatma yolunda eski, sıradan şarkılara benzemekte, herkesin bildiği ve anladığı konulardan bahsetmekte sakınca görmemektedir. Bu nedenle şiirde eski kelimelere ve alıntılara rastlamaktayız. “*Üzme yetişir, üzme firakinla harabım*” ve “*Zülfündedir baht-ı siyahım*” alıntıları oldukça bilinen eski türkülerden yapılmış alıntılardır. “*Yeni sözler arama nafile/Derdim yeni olsa anlardım*”⁴ dizeleriyle de desteklenen bu durum, sıradan derde sıradan deva aranması şeklinde yorumlanabilir. Şiirin son bölümünde de “*Sonunda ah çekeriz derinden/Kim anlayacak sahiden olduğunu*”⁵ dizeleriyle, sıradanlaşmış dertlerin ve bu dertlere verilen bayağlaşmış tepkilerin gerçekliğini yitirmesi durumuna atıfta bulunulmuştur. Şiirin konusunda sıradanlık, olağanlık ve yeni konu arama konusunda dahi kısıtlanmamak gerekliliğini savunma düşüncesi gözümüze çarparken biçimde bir eskiye, ahenk unsurlarına kayış göze çarpmaktadır. Şiirin biçim yönünde, uyakların ve eski sözcüklerin kullanılması, şiirin dörtlüklerle yazılmış olması ve şiire hâkim olan, büyük ölçüde uyaklarla sağlanmış bir ahenk unsurunun söz konusu olması garip şiirinin doğasına aykırıdır. Bu durumun, Melih Cevdet’in eskiye düşman olmadığı, eskiye saygı duyduğu bunun yanında yüzde yüz özgürleşme amacıyla olduğu şeklinde yorumlanması doğru olacaktır.

4. AKINCI RUHLAR VE ÇALIŞAN KAZANIIR

“Akıncı Ruhlar ve Çalışan Kazanır” adlı şiirden çıkarılması gereken temel yargı şudur: toplum tarafından olağanüstü görülen, topluma olağanüstü yansıtılan veya çoğunluğun sahip olmadığına sahip olan bazı bireyler en sıradan bireyden daha az sıradan değillerken önlerine

³ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 19.

⁴ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 19.

⁵ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 19.

çıkan fırsatlardan yararlanma ve kendilerini geliştirme konusunda diğerlerine oranla daha başarılı olmuşlardır. Olağandışı saydığımız kesimi basit saydığımız insanlardan ayıran temel fark “akıncı ruh” ve üzerine gelen bir “girişimci güç” tür, bu ruha sahip olduktan sonra onu kullanmayı bilmektir farkı yaratan: “*Yeter ki akıncı ruhun bozulmasın, girişimci gücün azalmasın. Rockefeller da böyle zengin oldu.*”⁶ Bunun yanında; bu olağanüstü saydığımız insanların, iş alanındaki sıkıntılarının, yaşadıkları ekonomik kayıpların ve bunların psikolojik yansımalarının, çalışırken gazoz şişesini kıran sıradan bir gazozcu çocuğun yaşadığı sıkıntılardan temelde bir farkı yoktur. Hatta büyük bir iş adamının bir ihaleyi kaybettiğinde yaşadığı duygusal çalkantıları kat kat daha yoğun yaşayacaktır gazoz şişesini kıran gazozcu çocuk. Melih Cevdet, “*Metin ol oğlum gazozcu*” diyerek başlayıp “*Çalışan kazanır oğlum gazozcu*” diye bitirdiği bu şiirinde gazozcunun yaşadığını varsaydığımız bu duyguları son derece samimi teselli sözleri kullanarak okuyucuya yansıtmaktadır. Bu olayın gazozcuda yarattığı güçlü duygusal çalkantıya rağmen “*Kırılan gazoz şişesi olsun... Daha çok çalışırsın... Yeter ki akıncı ruhun bozulmasın.*”⁷ Diyerek en büyük dertlerin bile aslında oldukça sıradan ve basit olduğunu gözler önüne sermektedir.

5. KUNDURA BOYACISINA KIRAZ AĞACINA ÇİNGENE KIZINA DAİR

“Kundura Boyacısına Kiraz Ağacına ve Çingene Kızına Dair” adlı şiire bakıldığında henüz şiirin ilk üç dizesinde, işi gücü bırakıp sıradan insanlarla karşılaşmak üzere alelade bir parka giden bir şiir kişisiyle karşılaşılacaktır. Bu şiir kişinin ayağındaki potinlerden görece zengin bir birey olduğu yorumunu yapmak yanlış olmayacaktır kanısındayım. Kendini yorucu günlük rutinden sıyırma amacı olsa gerektir bu kişide. Aynı zamanda halk diliyle konuşmaktadır şiir kişisi, “*bre*” ve “*be adam*” gibi kalıpları kullanması göze çarpmaktadır: “*Ne bakıyorsun bre/ Keyif benim değil mi?/Boyatmayacağım işte*”⁸

Şiirdeki bir diğer figür ise kundura boyacısı olarak tanıtılmaktadır okuyucuya. Kundura boyacısı, oldukça olağan bir figür olmasına rağmen şiire girmeyi hatta şiirin başlığında yer edinmeyi başarmanın yanı sıra toplumsal statü yönünden kendisinden üstün olduğunu yorumladığımız şiir kişisiyle ortak duygular paylaşmaktadır. Şiir kişisi kundura boyacısının yerden aldığı tarağı “*leş pis bir tarak*”⁹ olarak betimlemiştir. Bu betimleme küçümseme duygusunun göstergesidir. İlginç olan, kundura boyacısının da şiir kişinin potinlerine bakmış ve onları boyanmaya değer görmemiş olmasıdır. Boyacı ve şiir kişinin birbirlerine

⁶ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 66.

⁷ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 66.

⁸ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 74.

⁹ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 74.

benzer bir küçümseme duygusuyla baktıklarını açıktır. Aralarında toplumsal statü farkı bulunmasına rağmen benzer bir olay karşısında benzer ve sıradan bir tepki veren bu iki bireyin şiirdeki sıradanlık teması üzerindeki yeri büyüktür. Şiirde işsiz, tembelin, haylazın biri olarak betimlenen figür üzerinden toplumsal bir eleştiri yapılmaktadır.* Toplumun düşünme eylemi karşısındaki tutumu, yaşamın kişiye dayattığı inzibat, itaat ve disiplin gibi kavramlarını kişilerin artık birbirlerine aşılama başlamları gibi durumlara eleştiri getirilmiştir: “*Sen iş bulmaya bak kendine/ Önce inzibat, itaat, disiplin/ Sonra düşünme.*”¹⁰ Bu eleştirinin oldukça sıradan bir figür üzerinden yapılması önemlidir, çünkü bu durum, topluma olağanüstü olarak yansıyan veya yansıtılan insanlardan çok, toplum tarafından olağan görülen insanların toplumsal yapı üzerinde etkili olduklarını okuyucuya yansıtmaktadır. Bu figürün kısa bir monoloğunun tırnak içinde doğrudan verilmesinin nedeni işsiz, tembel ve haylaz olarak yansıtılmasına rağmen düşüncelerinin ve söylediklerinin oldukça önemli görülmesidir. Tembel ve haylaz işsiz boyuna düşünmesi sonucunda şiir kişisi kalkıp başka bir parka gidecektir. Sıradanlık açısından uzamın değeri değişmemektedir veya belirli bir amaç uğruna başka bir parka gitmemektedir şiir kişisi. Gitmesinin nedeni düşünen insandan rahatsız olmasıdır. Şiirde bu uzaklaşma eyleminin varlığı, toplumun düşünen ve düşüncelerden korkmasına, çekinmesine getirilen bir eleştiridir. Şiir kişisinin gittiği parkta bu haylazın onu yeniden bulması, düşünceden kaçılmayacağı mesajı vermektedir okuyucuya. Şiirde karşımıza çıkan diğer bir figür ise çingene kızıdır. Şiir kişisinin falına bakarken yaptığı üç yorumun üçü de alabildiğine bayağı yorumlardır. “*Senin düşmanların var. Senin arkadaşların var. Senin sevgilin var.*”¹¹ Der çingene kızı. Düşmanlık, arkadaşlık ve sevgi aslında hayatın en temel ve olağan ilişki türleridir ancak hayattaki en büyük sorunlar, sıkıntılar ve bunalımlar bunlardan kaynaklanmaktadır. Çingene kızı her bireyin en sıradan duygularını ve ilişkilerini alıp bunları şiir kişisine iletmektedir. Çünkü bu sıradan olgular birbirini tanımayan iki bireyin üzerine konuşabileceği en temel olgulardır ve bir iletişimin oluşması yönünde en temel etkileşimlerdir. Bu da demek oluyor ki, şiirde sıradanlık sürekli öne çıkarılmakla kalınmamış aynı zamanda yüceltilmiştir de.

Tüm bunlar anlatılırken şiire hep oldukça sade ve halk diline yakın bir dil egemendir. “*Bre*” ve “*be adam*” gibi kalıplar kullanılmış, imgelere yer verilmemiştir, “*düşünüyor*” ve “*diyor*” kelimelerinin ve “*at bakalım çingene kızı*” dizesinin tekrarlanmasıyla şiirin akıcılığı

¹⁰ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 74.

* Şiir, “Güzel Düş” adlı kitaba aittir. Bu kitap 1940 yılından sonra yayınlanmıştır. Melih Cevdet’in Orhan Veli’nin ölümünün (1940) ardından kazandığı geleneksel eğilimler ve şairin Garip hareketi ardından ikinci yeni akımında gösterdiği etkinlik göz önüne alındığında yaptığı toplumsal eleştirinin arka planı anlaşılacaktır.

¹¹ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 74.

güçlendirilmiştir. Bu iki kelimenin çok fazla tekrar edilmesi bizi her sıradan insanın düşüncesi ve sözleri değerli ve anlatılmaya, yansıtılmaya değerdir yorumunu yapmaya itmektedir. Şiirde karşıtlıklardan oldukça fazla yararlanılmıştır. Şiir kişinin potinlerinin kirli olması en göze çarpan karşıtlıktır. Potin bir zenginlik göstergesiye boyacının bu potinleri boyanmaya dahi değer görmemesi, şiir kişinin görece zengin olmasına rağmen kendinden sosyal statü yönünden muhtemelen daha zayıf olan bir birey tarafından aşağılanması karşıtlığı okuyucuya sosyal statünün anlamsızlığını sezdirmektedir. Çingene kızının bahsettiği düşmanlık, arkadaşlık ve sevginin konuşulabilecek en sıradan ve tekdüze konular olmasına rağmen her bireyin hayatı boyunca bu konulardan kaynaklanan sorunlar yaşamış ve yaşıyor olması, bu konuların insan hayatının çok büyük bir kısmını kaplaması, aslında yaşantımızın ne denli sıradan olduğunu vurgulayan bir karşıtlıktır. Şiirde iki kez karşımıza çıkan “*İnsanın işi var gücü var*” dizesi kullanılarak şiirde birinci tekil kişi anlatımı terk edilmiş, dışarıdan bir bakışa gidilmiştir. Bunun nedeni insanın işi var gücü var gibi bir genellemenin şiir kişisi tarafından değil herhangi başka sıradan birey tarafından yapıldığına dikkat çekilmek istenmesidir.

6. YENİ YOL

Sıradanlık temasının en açık şekilde görüleceği şiirlerden biri “Yeni Yol” şiiridir. Bu şiirde şiir kişisi, kendisinin imkânsız saadet ve harbin gerekliliği olarak belirttiği bazı sıradan olmayan olguları sıradanlık düzeyine indirmeyi amaçlamaktadır, saat gece yarısını geçmişken, insanlara hayatın basitliğini anlatma amacıyla, kendindeki iyilik ve doğruluktan yola çıkarak dilinin çözülme vaktinin geldiğini ve “*hepinizi*” mutlu edeceğini söylemektedir. “*İmkânsız saadeti icat edenlere inanmayın.*”¹² diyerek üzüntü ve hüznü gibi olumsuz görülen duygu durumlarının hayatın içinden atılmaz olağan unsurlar olduklarını sürekli bir saadetin imkânı olmadığı hayatın sıradan akışına aykırı olduğunu belirtmektedir. Yaşantımız olağanüstü duygu durumları arayışı içinde olmadığımız takdirde içinde asgari düzeyde tüm sıradan duygu durumlarını barındırır bu nedenle aslında özünde sade ve kolaydır: “*Harbin gereğinden bahsedene inanmayın/ Size hayatın kolay ve sade olduğunu öğreteceğim.*”¹³ İçinde iyilik ve doğruluk taşıyan alelade bireylerin örgütlenmesiyle sağlanacak, düşmanlıktan, yalanlardan ve haksızlıklardan uzak bir dünya fikri olağan dışı değildir. Şair bu durumu şu şekilde belirtmektedir : “*Kendimde iyilik ve doğruluk hissediyorum/ Büyük bir yolculuğa başlangıç.*”¹⁴

¹² Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 29.

¹³ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 29.

¹⁴ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 29.

7. BİZDEN SONRA

Melih Cevdet, Yeni Yol şiirini üzerine kurduğu ‘sıradan olmayan duygu ve olguları sıradana indirgeme’ olgusundan “Bizden Sonra” adlı şiirinde de yararlanmışır. Şiirde ölüm olgusu “*Biz nasıl olsa öldük.*” dizesinde hissettirildiği üzere basite indirgenmiş, sıradanlaştırılmışır. “*Haydi burada öl dediler bana*”¹⁵ dizesinde görüldüğü gibi “*burası*” uzamının ismini belirtme, uzamı özelleştirme, belirleme ihtiyacı duyulmamıştır. Uzam sıradan bir uzamdır ve tam olarak neresi olduğunun bir önemi yoktur. Şiirin devamında, şiir kişinin ölümü ilk başta kabullendiğini, “*ölmek istemiyorum demedim*”¹⁶, ancak sonradan sorgulamaya başladığını görüyoruz: “*Demedim ama/ şimdi bilmek istiyorum*”¹⁷. Bu sorgulama bireysellikten oldukça uzaktır, dünya üzerindeki sıradan hayatın olağan gelişiminin kendisinden sonra aynen devam edip etmeyeceğini sorgular şiir kişisi, tarımın şeklinin, işçinin, doğanın aynı kalıp kalmayacağını sorar, harbe, üst düzey duygu durumlarına ya da alışılmamış olgulara değinmez. Bununla beraber “*Hiç, hiçbir şey kalmadı.*”¹⁸ diyerek her şeyin geçiciliğini vurgular. Şiirde cümle bütünlüğü göremiyoruz, bu şekilde günlük konuşma diline yaklaşılmıştır, herhangi bir uyak veya imgeye de rastlanmamaktadır, şair doğrudan vermeyi amaçladığı mesajı oldukça alelade bir dille okuyucuya iletmiştir.

8. HER GECE BÖYLE DEĞİLİM

Melih Cevdet, bu şiirinde aleladelik temasını rahatlık ve tasasızlık kavramlarıyla ilişkilendirmiştir. Şiirde, şiir kişisi olumsuz bir ruh hali içerisinde ve bu olumsuz ruh hali yansıtılırken, oldukça sıradan bir yaşayış tarzı anlatılmış şiir kişinin yaşamı anlatılan sıradan yaşam tarzı ile karşılaştırılmışır. Bu karşılaştırma “*Benim de öyle akşamlarım vardır.*”¹⁹ dizesiyle açıkça görülmektedir. Şairin yaşamıyla karşılaştırılan bu sıradan yaşantı betimlenirken adeta bir mutlu aile tablosu çizilmiştir. “*Kapıdan girince anama sarıldığım/ Çocuklara karamela ve çekirdek getirdiğim*”²⁰ dizeleri bu tablonun görüldüğü dizelerdir ve burada kullanılan halk dili de dikkate alınmalıdır. Şair, sıradan halka yakın yazma amacıyla “*anam*” kelimesini kullanmış, aynı zamanda çocuklara “*karamela ve çekirdek*” aldığını söyleyerek sıradan insanların zevklerini ve yaşam tarzlarını şiirine yansıtmıştır. Şiir kişinin meyhaneye uğramadan çakırkeyif olma durumu iki şekilde açıklanabilir: Çakırkeyif olmak

¹⁵ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 28.

¹⁶ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 28.

¹⁷ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 28.

¹⁸ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 28.

¹⁹ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 27.

²⁰ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 27.

beraberinde belirli bir dereceye kadar mutluluk ve huzur getirmektedir, bu durumda şiir kişinin bu tarz olumlu duygu durumlarında olması için meyhaneye uğramasına gerek olmadığı günleri de olduğu söylenmektedir. Çünkü sıradan bir yaşayış, tasasızlığı da beraber getirdiğinden gerekli huzur ve mutluluk ortamını sağlamaktadır. İkinci bir yorum olarak şunlar söylenebilir; toplumun genel yargıları yönünden meyhaneye gitmek ve sarhoş olmak kavramları olumsuz karşılandığından “Meyhaneye uğramadan çakırkeyif” dizesi toplumun genel yargılarını yansıtmaktadır.

Şiirde mutluluk, mutsuzluk karşıtlığı sıradan yaşam odak alınarak ön plana çıkarılırken mutluluğun sıradan bir yaşamla büyük ölçüde sağlanabileceği vurgulanmıştır. Bu amaçlarla, “gündelik”, “anam”, “karamela ve çekirdek” gibi halk diline yakın kavramlar kullanılmış ve söz sanatlarına yer verilmemiştir. Sıradan yaşamın getirileri teması oldukça sıradan bir dille okuyucuya yansıtılmıştır.

9.GÜN BATARKEN

Melih Cevdet, Gün Batarken adlı şiirine “*Yapacak iş o kadar çok...*”²¹ diyerek başlamış, henüz şiirin girişinde oldukça alelade bir tema işleyeceğini sezdirmiştir. Zira beş bireyden ikisi mutlaka çok yoğun olduğundan, yapacak çok işi olduğundan şikâyet eder, meşguliyet sorunu insanoğlunda görülen en yaygın sıkıntılardan biridir. Şiirin devamında günün çok uzun olduğuna değinilmiş ve “*Komşuya yardım edilebilir./ Düşmanla kavga edilebilir.*”²² dizeleriyle o uzun gün içinde yapılabileceklerle değinmiştir. Değindikleri son derece olağan durumlardır. Misal, düşmanla kavga etmek bireyin kendi çabası olmadan da gerçekleşebilecek, günlük yaşantı içinde oldukça normal karşılanan bir olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu sıradan olaylar gün içinde yapılabilecekler olarak okuyucuya yansıtılırken günün sonuna gelindiğinde olağanüstü olaylar için zaman kalmaması “*Vakti kalmamıştır artık insanın/ Çıldırmaq ve kafiye aramak için*”²³ dizelerinde belirtilmiştir. Bu durumda, çıldırmaq ve kafiye aramak durumları aynı kefeye koyulmuş dolayısıyla ikisi de olağandışı olarak yansıtılmış ve vakit kaybı olarak görülmüştür. Günün değerli saatleri sıradan işlere ayrılmış, olağandışı olgular için ise zaman ayrılması görece önemsiz görülmüştür. Bu zaman sorunu yansıtılırken zamanın göreceliği konusuna değinilmiş, gün uzun olmasına rağmen belirli olgular için zaman kalmaması zıtlığı kullanılmıştır. Zamanın göreceliği şu şekilde

²¹ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 28.

²² Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 28.

²³ Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007; sayfa 28.

açıklanabilir: Eğer Őir kişisi insanlık vasıflarını ve sorumluluklarını reddederek komşuya yardım etmek yerine kafiye arasaydı muhtemelen diğer olağandışı olaylar için vakti kalacaktı. Dolayısıyla, zamanı bireysel tercihler yönünde düzenlemek her alelade bireyin elindedir. Şair, bu düzenlemede sıradan olayları daha st mertebelere koyarak yansıtımıŐ dolayısıyla sıradanlığı yüceltmiŐtir. Tüm bunlar artık Melih Cevdet'in Şiirlerinde alıŐtıđımız Şekilde kısa ve öz anlatılmış, sade ve okuyucuyu zorlamayan bir dil kullanılmıştır.

10. SONUÇ

Melih Cevdet Anday'ın bağlı olduğu akımlar gözetilmeksizin farklı dönemlerde yazdığı Şiirlerden sekiz tanesi seçilip sıradanlık teması odağında incelendiğinde Melih Cevdet'in sıradanlığı çoğunlukla ön plana çıkardığı görülmüştür. Bu durum Şairin sıradanlığı olumsuz bir durum olarak görmediğinin, olağanlığın değersiz olmadığını düŐündüđünün bir kanıtıdır. Kundura Boyacısın Kiraz Ağacına ingene Kızına Dair adlı Şiirinde Şairin oldukça alelade olarak yansıtığı bir figür üzerinden gizli bir toplumsal eleştiri yaptığını görmüŐtük, bu durum da sıradan bireylerin toplumdaki dinamiği sağlamak adına en önemli halka olarak görüldüğü yorumunu yapmamızı sağlamaktadır. Melih Cevdet'in sıradanlık temasını iŐlerken oldukça sade bir dil kullandığı görülmüştür. Bunlarla beraber Şair Yeni Yol ve Bizden sonra adlı Şiirlerinde sıradan olmayanı sıradana indirgeme izleği üzerinde de durmuŐtur.

Tüm bunlardan anlaŐılıyor ki, Melih Cevdet aleladelik kavramını Şiirlerinde yoğun olarak kullanmış, bu kavramı oldukça sade bir dille yansıtımıŐ ve olumlu bir durum olarak deđerlendirmiŐtir.

KAYNAKÇA

1. Melih Cevdet Anday; Sözcükler; 1. Baskı, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ocak 2007.
2. Mehmet H. Doğan; İkinci Yeni Şiir; 2. Baskı, İstanbul, İkaros Yayınları, Mayıs 2008